

การเรียนการสอนวิชาดนตรีปฏิบัติในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย เพิ่งจะถูกพัฒนาอย่างจริงจังในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา โดยแบ่งการเรียนการสอนออกเป็นสองจำพวก คือ

1 การเรียนการสอนด้านดนตรีไทยปฏิบัติ เน้นการสอนด้วยการท่องจำ สามารถสอนเป็นกลุ่มได้ ไม่เน้นการ

2 การเรียนการสอนด้านดนตรีตะวันตกปฏิบัติ

การสอนดนตรีปฏิบัติทั้งดนตรีไทยและดนตรีตะวันตกในระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย มักจะเป็นการเรียนเป็นกลุ่ม เรียนไปพร้อมๆ กัน เนื่องจากไม่สามารถมีค่าใช้จ่ายสำหรับครูผู้สอนเป็นรายบุคคลได้ เพราะโรงเรียนมัธยมส่วนมากเน้นการบรรเลงรวมวง จึงมีการเรียนการสอนไปในแนวรวมวงมากกว่าสอนรายบุคคล ซึ่งการเรียนการสอนดนตรีปฏิบัติรายบุคคลก็ยังมีอยู่บ้าง จะเป็นในลักษณะรุ่นพี่สอนรุ่นน้อง ซึ่งสามารถทูนค่าใช้จ่ายในการจ้างครู

การสอนดนตรีในลักษณะรวมวง หรือสอนเป็นกลุ่มเหล่านี้ จะไม่ได้เน้นประโยชน์ที่ตัวผู้เรียน แต่เน้นการนำไปใช้งานมากกว่า

สำหรับการเรียนการสอนดนตรีปฏิบัติในระดับอุดมศึกษา จำเป็นต้องพัฒนาทักษะของผู้เรียนเป็นรายบุคคล และต้องยึดผู้เรียนเป็นหลัก (Child Center) เพราะเมื่อผู้เรียนก้าวมาสู่การเรียนระดับมหาวิทยาลัยแล้ว ทักษะด้านดนตรีปฏิบัติของนักเรียนจะไม่เท่ากัน นักเรียนบางคนมาจากโรงเรียนที่เน้นการสอนรวมวง ไม่เน้นการสอนดนตรีปฏิบัติรายบุคคล นักเรียนเหล่านี้จะมีทักษะพื้นฐานการบรรเลงที่ค่อนข้างอ่อน เทคนิคการบรรเลงค่อนข้างต่ำ แต่จะมีประสิทธิภาพการบรรเลงรวมวงสูง

นักเรียนอีกส่วนหนึ่ง อาจมีการไปเรียนปฏิบัติดนตรีเสริมตามโรงเรียนดนตรีภายนอก หรือเรียนส่วนตัวกับอาจารย์ผู้สอนที่มีชื่อเสียง นักเรียนเหล่านี้จะได้รับการสอนเป็นรายบุคคล ซึ่งถ้าเรียนกับครูที่ดี และยึดพัฒนาการของนักเรียนเป็นหลัก จะทำให้นักเรียนเหล่านี้มีพัฒนาการปฏิบัติดนตรีได้ดีกว่านักเรียนพวกแรกมาก แต่แน่นอนว่าค่าใช้จ่ายก็มักจะสูงขึ้นตามไปด้วย

ครูที่มีความสามารถสอนดนตรีปฏิบัติ อุปกรณ์ดนตรีที่ดี มักอยู่ในเมืองหลวง ดังนั้นนักเรียนต่างจังหวัดคงเสียเปรียบตรงนี้ เมื่อนักเรียนก้าวเข้ามาเรียนดนตรีในระดับอุดมศึกษา นักเรียนต่างจังหวัดจึงค่อนข้างล้าหลังด้านดนตรีปฏิบัติจากนักเรียนในกรุงเทพฯ พอสมควร ฉะนั้นการสอนดนตรีปฏิบัติ ยังต้องยึดถือตัวผู้เรียนเป็นสำคัญจึงจะทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนในการรับผู้เรียนดนตรีในระดับอุดมศึกษา

ชั้นแรกมหาวิทยาลัยทุกมหาวิทยาลัยทั่วโลกที่เปิดสอนดนตรี ต้องการนักเรียนที่มีความสามารถด้านดนตรีที่อยู่ในระดับสูงอยู่แล้วตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา เพราะจะทำให้การสอนเป็นไปได้ง่าย และเร็ว มหาวิทยาลัยไม่สามารถรับนักเรียนที่เล่นดนตรีไม่เป็นเลย หรือมีคุณภาพระดับต่ำ เพราะไม่สามารถใช้เวลาสอนให้เริ่มเรียนเครื่องดนตรี จนกระทั่งสามารถบรรเลงเดี่ยวในระดับมาตรฐานดุริยางคศิลป์บัณฑิตได้ภายในระยะเวลาหลักสูตรเพียง 4 ปี ฉะนั้นทุกมหาวิทยาลัยต้องมีการสอบ audition เข้าเรียน เพื่อเลือกรับนักเรียนที่มีความสามารถมาก่อนแล้วเท่านั้น

เมื่อรับนักเรียนเข้ามาเป็นนักศึกษาแล้ว ก็จำเป็นต้องวางแผนการสอนให้สำหรับแต่ละบุคคล เนื่องจากนักเรียนเข้ามาด้วยความสามารถที่แตกต่างกัน จึงไม่สามารถเรียนปฏิบัติดนตรีร่วมกันได้ การสอนเป็นรายบุคคลจึงมีความสำคัญ

ในการเรียนการสอนชั่วโมงแรก ครูจะวางแผนการสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน เป็นการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

การวางแผนระยะสั้นคือการเรียนการสอนเพื่อสอบกลางภาค สอบปลายภาค และระยะยาวคือการวางแผนหลังจากนักศึกษาสำเร็จการศึกษา ในชั่วโมงแรก ครูจะสามารถแบ่งแยกคุณลักษณะความสามารถของผู้เรียน และสามารถวางแผนการสอนได้ทันที ซึ่งตัดสินได้จากผลการสอบเข้า หรือการให้ลองบรรเลงดูในชั่วโมงแรกนี้

ถ้านักศึกษามีความสามารถปฏิบัติดนตรีอยู่ในระดับดีอยู่แล้ว การสอนก็จะมุ่งเน้นด้านการตีความทางดนตรี ความเข้าใจดนตรีในองค์รวม อาจเพิ่มเทคนิคการวิเคราะห์ การนำไปใช้กับบทเพลงอื่นๆ เทคนิคการสอน และเทคนิคการบรรเลงขั้นสูง เป็นต้น

ส่วนนักศึกษาที่ยังอ่อนด้านดนตรีปฏิบัติ จำเป็นต้องแบ่งการเรียนการสอนในชั่วโมงเรียนออกเป็นสองประเภท คือ

1 การแก้ไขเทคนิคเก่าที่นักเรียนมีแต่เป็นเทคนิคที่ยังไม่ถูกต้อง สาเหตุอาจจะมาจากนักศึกษาไม่ได้มีผู้สอนที่มีความสามารถในการสอนเพื่อวางรากฐานการบรรเลงให้ถูกต้อง หรือไม่เคยเน้นการเรียนดนตรีเป็นรายบุคคลมาก่อน นักศึกษาเหล่านี้อาจบรรเลงได้ แต่ไม่ดี และไม่สามารถบรรเลงเทคนิคขั้นสูงได้เนื่องจากไม่มีเทคนิคพื้นฐานที่ถูกต้อง การเปลี่ยนเทคนิคเก่านี้ นักศึกษาจะต้องใช้เวลานานในการปรับเปลี่ยน เพราะต้องแก้ไขสิ่งที่เกิดจากความเคยชิน

2 สร้างเทคนิคใหม่ที่นักศึกษายังไม่มี การสอนตรงนี้ ต้องทำคู่กันเพื่อเร่งให้นักศึกษาระดับนี้มีความสามารถให้สูงขึ้นโดยเร็ว เพื่อให้ทันนักศึกษาที่มีความสามารถสูงมาก่อน

ฉะนั้น การให้เกรดนักศึกษาทั้งสองกลุ่ม จะตัดสินด้วยมาตรฐานเดียวกันไม่ได้ ต้องดูที่พัฒนาการรายบุคคล และการไปถึงเป้าหมายระยะสั้นที่ครูและนักศึกษาได้ตกลงกันไว้

การเรียนการสอนดนตรีปฏิบัติที่มุ่งเน้นตัวผู้เรียนเป็นสำคัญนี้ (Child Center) จะไม่ประสบความสำเร็จเลยถ้านักเรียนไม่ได้มี Teacher Center ควบคู่กัน

เนื่องจากครูจะได้สอนรายบุคคล ตัวต่อตัวกันเพียงสัปดาห์ละหนึ่งครั้ง ครั้งและประมาณหนึ่งชั่วโมงเท่านั้น หน้าที่การนำไปฝึกซ้อม ต้องเป็นหน้าที่ของนักเรียนที่ต้องวินัยตนเองอย่างมาก

สำหรับครู ในระหว่างสัปดาห์ ครูต้องคอยดูแลแนะนำการฝึกซ้อมนอกห้องเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ คอยติดตามพัฒนาการ และพร้อมให้นักเรียนมาสอบถามได้ และนักเรียนเองต้องเชื่อฟังครู และพยายามทำการบ้านที่ครูสั่งให้ได้ผลอย่างต่อเนื่อง

ผู้ปกครองของนักเรียนก็ควรมีส่วนสนับสนุนด้านเวลา ค่าใช้จ่ายสำหรับอุปกรณ์ดนตรีต่างๆ ด้วย การเรียนการสอนจึงจะประสบผลที่รวดเร็ว

อุปสรรคสำคัญของการสอนด้วยระบบผู้เรียนเป็นสำคัญ คือพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคนจะไม่เท่ากัน นักเรียนมักเกิดความเปรียบเทียบว่า ผมเก่งกว่าคนนี้ แต่ทำไมผมได้เกรด B แต่คนนี้อ่อนกว่าทำไมถึงได้ A

ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปถ้าครูได้อธิบายแต่ต้นชั่วโมงว่า การตัดสินผล ขึ้นอยู่กับการพัฒนาของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่ใช่มาตรฐานเดียวกัน หรือต้องแข่งขันกันเอง แต่เป็นการแข่งขันกับตนเองเป็นหลัก

อุปสรรคถัดมา คือนักเรียนที่อ่อน ไม่มีความใส่ใจในการฝึกซ้อมตามที่ครูวางไว้ หรือไม่สามารถมีเวลาฝึกซ้อมที่เพียงพอเนื่องจากมีคาบเรียนและมีสิ่งอื่นที่ต้องทำ อุปสรรคเหล่านี้ครูต้องอธิบายวิธีการจัดการตารางเวลา และให้นักศึกษาแบ่งการซ้อมออกให้ถี่ขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาฝึกซ้อมในระยะเวลานาน ซึ่งนักศึกษาต้องรักษาวินัยตนเองด้วย

ถ้านักศึกษาสามารถมี Teacher Center ควบคู่กัน เชื่อฟังครู และมีวินัยในการฝึกฝน การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จอย่างก้าวกระโดด ดังจะเป็นได้จากความสามารถของนักศึกษาของวิทยาลัยดนตรี หลายคน สามารถชนะการประกวดดนตรีระดับชาติได้หลายๆ ครั้ง

จากประสบการณ์สอนดนตรีปฏิบัติรายบุคคลหลายปี จึงสามารถเรียนรู้เทคนิคการสอนเพื่อให้นักเรียนแต่ละคนมีพัฒนาการให้รวดเร็ว จะไม่ให้ผลงานเพลง เพลงเดียวกันกับนักเรียนหลายคน มิเช่นนั้นนักศึกษาจะมีการเปรียบเทียบความสามารถระหว่างนักศึกษาด้วยกัน อันจะทำให้เกิดปัญหาได้ภายหลัง

ครูต้องพยายามเข้าถึงเป้าหมายทั้งระยะสั้น ระยะยาวให้นักศึกษาตระหนักถึงทิศทางอย่างสม่ำเสมอ สิ่งเหล่านี้จะทำให้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนประสบผลความสำเร็จสูงสุด

การเรียนการสอนลักษณะนี้ ผู้สอนควรต้องชำนาญในการวางแผนให้นักเรียนแต่ละบุคคล และสามารถปรับเปลี่ยนแผนทั้งระยะสั้น ระยะยาวให้นักศึกษาแต่ละบุคคลได้

ผลสำเร็จที่ผ่านมา

นักศึกษาหลายคนของวิทยาลัยดนตรี ได้ทุนการศึกษาให้ไปเรียนต่อระดับปริญญาโทหลายประเทศ หลายคนกลับไปช่วยสอนในกรมกองที่ตนเคยสังกัด